

Komentář Rekonstrukce státu k programovému prohlášení vlády

7. 1. 2022

Veřejné zakázky

V oblasti veřejných zakázek bohužel programové prohlášení přináší zklamání. Hlavní protikorupční slib v podobě **reformy ÚOHS**, ve kterém má stále pod palcem kontrolu 600 miliard korun ročně jediný člověk, byl nepochopitelně oslaben. Ačkoliv reformovat ÚOHS ve svém programu slíbily obě vládní koalice a závazek potvrdily v koaliční smlouvě, v programovém prohlášení vláda slibuje pouze reformu připravit..

Ponechány byly alespoň pasáže slibující větší transparentnost, jednoduchost, rychlejší přezkum, zadávání na kvalitu místo ceny včetně např. bonifikace kritérií udržitelného rozvoje. Vláda dále slibuje vydání oborových metodik (např. ICT, poradenství, audity). Pozitivem je i příslib zakázkového e-shopu. Ten však nemůže existovat bez centrálního zadávání, které ovšem programové prohlášení i přes doporučení Rekonstrukce státu nezmiňuje. Vláda rovněž ambiciózně slibuje zavedení rozklikávacího rozpočtu na úrovni faktur.

Protikorupční zákony

Vlajkovou lodí bude zřejmě **ochrana oznamovatelů**, které se programové prohlášení věnuje podrobně a věnuje jí o mnoho více prostoru než v koaliční smlouvě. Kromě příslibu provedení evropské směrnice, tzn. urychleného schválení prováděcího zákona dále uvádí, že ochrana oznamovatelů významně přispěje k odhalování korupce a dalších protispoločenských jevů a ochrání veřejné zájmy.

Více prostoru oproti koaliční smlouvě si rovněž vydobylo **státní zastupitelství**. Pozitivem je závazek předložit novelu zákona o státním zastupitelství do konce roku 2022 i konkrétnější sliby zavést u vedoucích státních zástupců funkční období, jejich transparentní výběr a přesnější podmínky odvolání, a to včetně nejvyššího státního zástupce, který je zatím stále politiky odvolatelný z hodiny na hodinu bez udání důvodů.

Lze jednoznačně ocenit záměr posílit transparentnost uchazečů o dotace, kdy má dojít k **zavedení jednotné veřejné evidence dotací a k jejímu provázání s údaji v evidenci skutečných majitelů**. Oproti koaliční smlouvě jde o vítané zpřesnění využití dat z databáze. Program i nadále obsahuje **závazek prosazení pravidel transparentního doložení skutečných majitelů firem, které čerpají veřejné peníze**. Chtě nechtě,

problematika skutečných majitelů bude muset být pro vládu prioritou, už vzhledem k tomu, že Evropská komise zahájila 12. 11. 2021 [řízení o porušení Smlouvy \(tzv. infringement\) s ČR ohledně nesprávné transpozice 5. AML Směrnice](#). ČR bude muset ve světle připomínek EK urychleně novelizovat zákon o evidenci skutečných majitelů, a to i vzhledem k [milníku 212](#), který je potřeba splnit pro řádné čerpání prostředků z Národního plánu obnovy.

V programovém prohlášení zůstává i závazek novelizace **zákona o střetu zájmů**. Oproti koaliční smlouvě se však na rozdíl od předložení počítá přímo s prosazením této úpravy, což reflektuje skutečnost, že zástupci vládních stran již tuto novelu předložili ([sněmovní tisk č. 110](#)). Jedná se o velmi kvalitní návrh, o němž jsme psali v nedávné aktualitě ([zde](#)).

Navzdory tomu, že je zavedení pravidel pro **transparentní lobbování** závazkem ČR v Národním plánu obnovy ([Pilíř 4.3](#)) s potenciálem zvýšit důvěru veřejnosti v demokratické instituce, vláda se lobbingu v programovém prohlášení nevěnuje. Obdobně vláda zapoměla na nezbytné úpravy **pravidel voleb a jejich financování**. Slibuje sice zmodernizovat správu voleb, ale zalepení bílých míst, která zvýhodňují nepoctivé kandidáty, ani nezbytnou reformu a posílení Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí, v programovém prohlášení nenalezneme. Stejně tak absentuje zmínka o potřebě novelizace zákona o **svobodném přístupu k informacím**, jež by měla zakotvit přesnější vymezení povinných subjektů, které mají poskytovat informace (včetně veřejně vlastněných firem). Požadavek novelizace vychází nejen z judikatury Ústavního soudu, ale také z evropské [Směrnice o otevřených datech](#), jejíž lhůta vypršela již 17. 7. 2021.

Státní správa

Závazek transformace státní správy do podoby efektivně fungující organizace se v programovém prohlášení vlády sice objevuje, ale pouze zpola. První odstavce podkapitoly veřejná správa se nesou v duchu “zefektivnění”, “zjednodušení” a “otevření” státní správy, což jsou nezbytné změny vyžadující velkou **reformu služebního zákona**. Dále ale závazky vlády nepokračují [druhou miskou vah](#) v podobě zajištění neutrality a vytvoření odpovědného a kompetentního vedení státní správy schopného efektivitu i neutralitu garantovat. Na první pohled by se tak mohlo zdát, že se nostalgicky vracíme do doby před účinnost služebního zákona. Významně tímto směrem zpět do minulosti vykročila již minulá vláda a doufejme, že kroky té současné povedou naopak na západ, jak slibuje. Tam kromě [dobrých služebních zákonů](#) zajišťujících zároveň neutralitu i efektivitu mají také týmy, které se o reformy a kvalitu ve státní správě systematicky starají, protože vědí, že pozornost politické reprezentace je na takový úkol příliš těkavá.

Nezávislá média a svobodný online prostor

Koaliční vláda potvrdila, že evidentně bere vážně svůj závazek pracovat na **posílení nezávislosti veřejnoprávních médií** na politickém vlivu sněmovní většiny. Zřejmě i s vědomím toho, že návrhy novel, na jejichž přípravě Rekonstrukce státu spolupracovala, už kolují ve Sněmovně a v Senátu, vložili autoři do programového prohlášení větu “Změny prosadíme během roku 2022”, což pochopitelně vítáme. Stejně tak podporu udržitelného financování a **dohled Nejvyššího kontrolního úřadu**, jehož kontrole však kromě veřejnoprávních médií dosud nepodléhají ani veřejné prostředky, s nimiž hospodaří firmy s majetkovou účastí státu (např. státem 100% vlastněné České dráhy) či kraje.

Na druhou stranu, jinak je v oblasti tohoto “čtvrtého pilíře demokracie” vládní program poměrně střídmý, místy vágní. Přislíbujíc zavést **pravidla pro “transparentnější fungování médií”** - zveřejňování vlastníků a pravidelné finanční výkazy, ale nijak neobjasňuje, na koho by se taková pravidla měla vztahovat, kdo by měl dohlížet na jejich naplňování a vlastně ani s jakým cílem jsou takové změny plánovány. Přitom alespoň základní řešení jsou nasnadě - český mediální regulátor (RRTV) by měl mít přehled o tom, kdo je vlastníkem média, jež se u něj eviduje, a evidenci skutečných majitelů už také máme.

V oblasti kybernetické bezpečnosti vláda slibuje připravit “po vzoru zahraničí” opatření, která umožní lépe se bránit proti škodlivým dezinformacím, aniž by byla narušena svoboda slova. Tento závazek je jednoznačně slibný, problematika je to však značně komplexní a výrazně determinovaná evropskou legislativou, při jejímž projednávání by Česká republika měla hrát co nejaktivnější roli. A to hned.

Digitalizace

V první řadě je třeba ocenit, že programové prohlášení dává na digitální transformaci velký důraz napříč resorty. Klíčová systémová opatření pro nastartování transformace jsou přitom uvedena zejména v kapitolách Digitalizace a gesci Ministerstva vnitra. I tyto kapitoly do velké míry kopírují sliby uvedené v koaliční smlouvě.

Vláda slibuje komplexní uchopení digitalizace a její skutečné nastartování. Program přitom pokrývá řešení většiny hlavních překážek, které je třeba pro úspěšnou transformaci překonat. Plán **cílí zejména na občany jako koncové uživatele služeb státu**. V tomto ohledu vláda slibuje uživatelskou přívětivost služeb a standardizaci portálů a nezapomíná ani na opatření, která to umožní - především **inventuru existujících procesů a agend, automatizaci nebo měření výkonnosti úřednických procesů**. Na úrovni koordinace a řízení digitalizace vláda slibuje **zřízení centrální autority při Ministerstvu vnitra** a oproti koaliční smlouvě navíc také **centrální koordinační tým** a další transformační podpůrné týmy (zřejmě pod místopředsedou vlády pro digitalizaci), provazba mezi těmito orgány ale není jasná. Oproti koaliční

smlouvě lze vyzdvihnout ještě posílení **důraz na posilování kompetencí úředníků** nebo mobilní aplikaci Portálu občana. Pozitivní je také zaměření na vendor lock-in zakázky a jejich ukončení a předcházení.

Programové prohlášení jako celek pokrývá oblast digitalizace velmi dobře. V kontextu expertních doporučení se bohužel do programu již nedostala některá dílčí ale důležitá opatření jako je zajištění povinnosti **tvorit digitálně přívětivou legislativu, prosazení standardu digitální služby**, prioritizace vybraných služeb nebo jejich testování a zajištění možnosti zpětné vazby. Hodí se připomenout, že velmi slibný byl i program minulé vlády, jeho plnění ale značně pokulhávalo.